

LBRIS

We know
books

C o l e c ț i a

Memoriile
BASARABIEI

Serafim Saka

Basarabia în Gulag

Știința

CUPRINS

<i>Drama basarabenilor în epoca totalitarismului</i> (Mircea Ciobanu)	5
Dumitru CRIHAN. Un alt nume	14
Alexei OUATU. Am fost cumițiți	38
Dumitru OSIPOV. Basarabia, lacrima mea	43
Iacob GUȘILĂ. Trasarea Gulagului	59
Vadim PIROGAN. Nu ne-a fost dat	78
Palaghia și Gheorghe COZMA. Toată viața am înălțat case	104
Alexandru USATIUC. Genocidul	114
Nicolae BALABAN. În camera morții	130
Ioan HOLBAN. Tata în cămașă de oțel	143
Constantin CREȚU. Zigzagurile puterii	182
Toma IVANENCO. Cu rădăcinile în aer	190
Raisa PATRAȘCU. Vin rușii!	199
Gheorghe SPĂTARU. Înapoi la maimuță	209
Vasile ȚEPORDEI. Căldura omenească topea gheața Siberiei	231
Ion POGORILOVSCI. Opt moduri de a trece Prutul	261

Boris PETCU-VULPE. Acești mari prieteni ai popoarelor	285
Dumitru JANTOVEANU. Un război mai mult decât absurd	305
ICONOGRAFIE.....	318

DUMITRU CRIHAN

Un alt nume

Sunt fiul lui Anton Crihan, marele luptător pentru unirea Basarabiei cu România, membru în Sfatul Țării, care a votat Unirea, fost ministru în Țara Românească, de mai multe ori membru al Parlamentului. Acum 50 de ani a plecat în Statele Unite, în exil, unde s-a sfârșit în ianuarie 1993, în vârstă de 100 de ani.

Toată viața am purtat un alt nume. M-am numit Dumitru Melniciuc, fiind înfiat de soțul mamei mele, Teodor Melniciuc. Așa că cine mă știe, mă știe de Melniciuc.

Copilăria mi-am petrecut-o la Chișinău. Am urmat Liceul „Hasdeu”. În ’40, în virtutea unor împrejurări, am rămas sub ocupația sovietică. În ’43 mi-am dat bacalaureatul și am intrat la Politehnica „Gh. Asachi”, Iași–Cernăuți. În primăvara lui ’44 m-am refugiat în cadrul politehnicii, în țară, de unde în ’45 am fost forțat să mă repatriez în URSS, fiind predat de autoritățile poliției românești Comisiei sovietice de repatriere. A fost o chestie diabolică. La început s-a dat o ordonanță conform căreia cei care s-au aflat în ’40–’41 pe teritoriul Basarabiei și nu vor să se repatrieze n-au decât să scrie o cerere în acest sens și vor fi lăsați în pace. Așa am și făcut. După o lună sau două a ieșit un ordin nou, prin care toți basarabenii prinși în momentul izbucnirii războiului pe teritoriul Basarabiei, teritoriu sovietic, sunt obligați să se reîntoarcă. În fine, am fost arestat de organele de poliție română din orașul Timișoara și dus la Comisia sovietică de repatriere, înscris și repatriat în iunie 1945.

Țin minte ca acum că am trecut pe la tatăl meu, Anton Crihan, care pe vremea ceea era profesor la Universitatea din Iași, și i-am spus că mă-ntorc cu mama în Basarabia. Dânsul mi-a spus că plec la pierzanie, că am să mă pierd, am să fac închisoare grea. Mi-a propus să rămân. Fiind foarte atașat de mama, nu puteam s-o las, să dezertez, lăsând-o să tragă răspunderea dezertării mele, i-am spus că nu pot și am plecat în Basarabia.

În toamna aceluiași an am devenit student la Politehnica din Odesa. În ’47 am fost student la Facultatea de Chimie din Chișinău și în ’49 am fost arestat de organele Ministerului Securității de Stat, pe atunci MGB, de fapt tot KGB.

Trebuie să știți că eu am intrat în orbita de observație a Securității sovietice prin faptul că în ’46 am făcut o încercare disperată – dar și foarte naivă – de a mă repatria în România. M-am dus la Ambasada Română, am prezentat un act că aș fi fost chipurile în ’40–’41 refugiat în România. În fine, autoritățile române, ambasada, mi-au dat un certificat că sunt cetățean român, miliția rusească din Odesa mi-a dat un act pentru străini și urma să primesc viza de plecare. Chestia asta a durat circa un an. După care am fost chemat și mi s-a spus că am indus Ambasada Română în eroare, prezentând un act fals, că n-am fost refugiat în România și, prin urmare, mi se retrage documentul că sunt cetățean străin și mi se restituie pașaportul sovietic.

Sigur că acțiunea asta atât de riscantă m-a așezat în postura de persoană suspectă, inamic al ordinii de stat. Și astfel am intrat în orbita de urmărire a Securității. Pe vremea aceea nu-mi închipuiam că lucrurile au să evolueze atât de grav. Ulterior am înțeles că a fost ceva foarte riscant, cu urmări tragice pentru mine și pentru mama mea.

În ’49, în noaptea de 29 spre 30 aprilie, la ora 2, am fost arestat. Au intrat în casă (stăteam atunci în gazdă la Chișinău, mama trăia la Cricova) doi securiști și două persoane civile. Mi s-a spus că au ordin să facă percheziție generală. N-au găsit nimic. După ce mi-au arătat ordinul de arestare, la ora 3 noaptea am fost dus în localul Securității și închis într-o celulă. Pe-atuncea Securitatea se afla pe strada București, colț cu Vlaicu Pârcălab, iar închisoarea era la subsol. Încăperile din subsol serviseră cândva foștilor locatari drept beciuri. Acum au fost amenajate ca celule și eu am nimerit în una din ele. Vă puteți închipui în ce stare de spirit mă găseam: ares-

LIBRIS | We know books

tat în ajunul examenelor. Sufeream foarte mult și-mi închipuiam în naivitatea mea că-i o chestiune care o să se lămurească și eu voi fi eliberat într-un viitor foarte apropiat.

Când am fost dus la cercetări, am fost învinuit că aș fi spion, rezident al unei puteri occidentale, dar nu am aflat nici până azi al cărei puteri. Sunt spion, deci sunt dușman al țării sovietice și trebuie să recunosc fărădelegile pe care le-am comis. Desigur că am protestat în măsura posibilităților, am spus că nu-i adevărat, că nu sunt spion, dar în gând mi-am zis că odată intrat la Securitate, nu mai scap eu cu una, cu două... Trebuie să le dau ceva, să le dau un ciolan să-l roadă. Nu puteam recunoaște ceea ce n-a fost, m-aș fi încurcat în mărturisiri false – una azi și alta mâine – și ar fi fost și mai rău.

Mi-am zis: mă țin de sfântul adevăr și facă cu mine ce vor. Vorba ceea: „Patru din mine n-o să facă, dar nici unul cum vor ei”. Și le-am spus că sunt un naționalist român, care îi consideră pe ruși ocupanți, adevăruri teribile pentru vremea ceea. Toate chestiile acestea le notau frumușel în procesele-verbale, pe care le întocmea ofițerul însărcinat cu ancheta. Anchetatorul era locotenentul-major Levenco, care la ora asta o fi fiind general în retragere. Înclin să cred așa ceva pentru că, de exemplu, dl Popov Serghei, și el pe vremea ceea locotenent-major (el îl înlocuia din când în când pe Levenco), astăzi este colonel în retragere și trăiește la Chișinău.

Mai pe scurt, eram bombardat, presat, scos la interogatorii nocturne, fără întrerupere. Mi s-a înscenat chiar arestarea mamei, spunându-mi-se că dacă nu recunosc, îmi arestează mama. Și, chipurile, au arestat-o. Adică, ce-au făcut securiștii? Pe vremea ceea mă găseam în carceră. Am făcut de vreo două ori carceră câte 10 zile. Carceră grea, pentru că eram redus la 300 g de pâine, o cană de apă pe zi și-o strachină de supă la 3 zile. Ziua n-aveam voie să mă așez, mi se luau scândurile care-mi așterneau pe „pat”, eram ținut în picioare, noaptea – scos la cercetări. Mi se dădea o oră, o oră jumătate să pirotesc puțin și eram luat din nou la întrebări.

Prima dată când m-au băgat în carceră, m-au scos din subsol, chipurile să mă ducă la cercetări. În momentul acesta văd intrând pe ușă un grup de securiști și între ei – mama. Mi-au arătat-o și-au dus-o. Dânsa m-a văzut, m-a strigat pe nume, a întins mâinile spre mine, dar ei au îmbrâncit-o și au împins-o mai departe, iar pe mine m-au urcat la cercetări. Anchetatorul mi-a spus: n-ai vrut să fii cuminte, n-ai vrut să spui adevărul, noi ți-am arestat mama. În

fond, ei n-o arestaseră, chestia asta a fost o înscenare. Farsa lor neomenească mi-a dat posibilitatea s-o văd și să fiu văzut. Or, la kaghebiști organizația era teribilă, odată ce nu puteai să-i vezi nici măcar pe cei din celulele vecine. De obicei, când se întâmpla să ne întâl-nim, adică unul să fie adus înapoi în celulă și altul să fie scos, unul dintre cei doi era pus cu fața la perete și celălalt era dus în grabă mare pe-alături. Adică nu puteam să ne vedem unii pe alții, necum să ne vedem părinții sau rudele. Toată înscenarea asta s-a făcut în mod deliberat, ca să creeze un stres în plus, o pârghie psihologică, pentru a mă face să le spun ceea ce ar fi dorit ei să audă de la mine. Sigur că am rezistat și jocul lor n-a avut niciun efect asupra mea.

Este interesant că după ce mi s-au pus întrebările de rigoare cine ești, de unde ești ș.a.m.d. – mi s-a cerut să-i înșir pe cei cu care am fost în relații de prietenie. Mi-am dat pe loc seama că, numindu-l pe cutare sau cutare ca prieten, îl puneam în mare pericol. Așa că am căutat să reduc la minimum persoanele pe care le cunoșteam pentru a nu cauza neplăceri bunilor mei prieteni. În orice caz, i-am numit pe colegii de facultate cu care eram în relații de prietenie, de altfel, doi dintre ei au fost agenți – mă urmăreau și-mi puneau întrebări provocatoare. Doi dintre prietenii mei, pe care nu puteam să nu-i numesc (era cunoscut de mult Securității faptul că sunt prietenii mei), sunt dnii Abageru Nicolae și Vrabie Nicolae, care ulterior au fost arestați, primind câte 10 ani de lagăr.

În mod deliberat nu l-am numit pe domnul, hai să-i zicem Leneșenco Mircea Alexandru. Leneșenco nu este numele lui adevărat. Nu-l numesc însă, pentru că nu vreau să se creadă că mă răfuiesc cu persoana aceasta pentru răul pe care mi l-a făcut. În fond, l-am iertat de mult și l-am lăsat să răspundă în fața judecății Atotputernicului. Cu permisiunea dumneavoastră, n-am să-i spun numele adevărat, convins fiind că se va recunoaște, dacă aceste rânduri îi vor cădea sub ochi.

Acest Leneșenco era dintr-o familie de intelectuali. A învățat în același liceu cu mine, era cu o clasă mai mic și eram și vecini cu casele. Eram cunoscuți și eram chiar un fel de prieteni: aveam interese comune, mai citeam câte ceva din cărțile pe care le avea el, căci avea o bibliotecă frumoasă. Primea o educație aleasă, părinții străduindu-se să fie la nivel. Era net superior colegilor lui de clasă, era inteligent, în fine, un băiat deștept. Mi se pare că era chiar premiantul clasei, dar poate mă înșel.

URBIS | We know
the best

Oricum, în '40-'41 a urmat la același liceu transformat în școală de 10 ani, în aceleași clase în care fuseserăm înainte. În '41 familia lui s-a refugiat în URSS, pentru că bătrânul Leneșenco se manifestase pro-sovietic, pro-bolșevic, antiromân. Era o atitudine neașteptată pentru că, în timpul în care Basarabia a făcut parte din România, dânsul a ocupat un post de mare prestigiu. Și poziția asta a lui de a înjura tot ce este românesc mi-a părut un act mârșav, de trădare. Prin urmare, s-a evacuat pentru că nu putea rămâne. La 16 iulie, când în Chișinău au intrat trupele române, a fost căutat ca să fie tras la răspundere. El, desigur, plecase ca să-și salveze viața. După război, a revenit pe meleagurile natale. Deci în toamna anului 1945 eram la Odesa. Și acolo ce-mi văd ochii? Mircea Leneșenco – student în anul doi la Facultatea de Chimie. Eu student în anul întâi. Rolurile se inversaseră – dânsul devenise student în anul doi, iar eu pierdusem niște ani, rămăsesem în urmă. Bucuros, nevoie mare, că-l văd, dânsul reprezentând pentru mine o frântură din lumea cea veche, pe care o consideram pierdută pentru totdeauna. Sigur că mi-a fost foarte plăcut să-l revăd. Am vorbit cu dânsul multe și de toate. În virtutea faptului că eram tânăr și, mă rog, ca toți tinerii, înflăcărat, zvăpăiat și fără îndoială imprudent, i-am deschis sufletul ca unuia pe care-l cunoșteam de mulți ani. Nu știam cu ce o să se termine treaba asta. În orice caz, Leneșenco era la curent și cu atitudinea pe care o aveam față de noua putere, cu sentimentele mele pro-românești și cu activitatea pe care am depus-o ca să mă repatriez legal în România, pentru ca să nu fug peste graniță, cum voisem cândva, prin Bucovina. Erau, după cum am spus, niște planuri copilărești, absolut irealizabile.

La interogatorii nu l-am numit intenționat pe Leneșenco printre prietenii mei, pentru că-mi spuneam: de ce să-l trag și pe el în fabrica asta kaghebisă, să aibă neplăceri și, eventual, să pice și el de-a valma cu mine. Plus la asta, mă mai temeam că, fiind presat cu întrebările, să nu recunoască unele lucruri pe care i le împărtășisem. Am vrut să-l las în afara orbitei cataclismului care se prăbușise peste viața mea. Ofițerul care făcea instrucția cazului meu, văzând că nu-i numesc persoana, numele căreia vroia să-l audă de la mine, m-a întrebat direct: „Dar pe Leneșenco Mihail îl cunoști?” Apro-po, Mircea al meu își schimbase între timp numele în Mihail, pe semne Mircea i-o fi părut prea românesc, deși Mircea e de origine slavă, vine de la „mir”. Numele mai treacă-meargă, dar își schim-

base și naționalitatea: nici nu se făcuse măcar moldovean, ca toți ceilalți basarabeni, s-a declarat rus. Rus – fie rus. „Deci, îl cunoști?” – „Da, îl cunosc.” Și-a notat acolo, în procesul-verbal, că-l cunosc și pe tovarășul Leneșenco. Într-o noapte de iulie, supus fiind celor mai mari presiuni fizice și morale (mă aflam a doua oară în carceră pe 10 zile), sunt scos, dar în loc să fiu dus spre cabinetul celui care îmi instruia cazul, văd că mă duc în altă parte. Și nimeresc în cabinetul lui Zakora, colonel și șeful secției de investigații: persoană foarte temută. Auzisem despre el de la tovarășii mei de celulă. Mai pe scurt, Zakora mă întrebă dacă vreau să recunosc că sunt spion străin. I-am spus că nu. Atunci mi-a spus că are un martor, care poate spune adevărul și ordonă ca acesta să fie chemat. Este, desigur, introdus Mircea Leneșenco. Bronzat la față, era vară, dar foarte palid totuși, cu mâinile tremurânde. S-a așezat și a răspuns la întrebările de rigoare. „Ce poți să spui despre activitatea lui antisovietică?” Spunea, desigur, verzi și uscate. Chipurile că m-am apropiat într-o zi de el și i-am spus: „Există niște persoane care plătesc bine dacă dai anumite informații”, însă dânsul a respins cu indignare această propunere. Auzind aceste aberații, l-am întrebat: „Așa îți îchipuie dumneata că se angajează spionii într-o rețea de spionaj?” Și am expus felul în care se procedează în astfel de cazuri. La care lui Zakora nu i-a rămas decât să mă întrebe de unde știu toate acestea. „Păi, bine, zic, lucrurile acestea le găsești în toate cărțile de aventuri și-n toate filmele cu spioni!” În fine, am fost dus în celulă, Leneșenco a părăsit și el încăperea și de-atunci nu l-am mai văzut.

Înainte de a mi se pronunța sentința, câteva luni am așteptat în Închisoarea Centrală din Chișinău. Când s-au încheiat cercetările, mi s-a dat dosarul să mă uit prin el. Și ce vă-nchipuiți? A doua sau a treia pagină era denunțul scris de mâna lui Mircea-Mihail, cum că el, Leneșenco, ca patriot și cetățean sovietic conștient ș.a.m.d., socoate de datoria lui să aducă la cunoștința organelor de securitate că individul cutare i-a propus să-l angajeze într-o rețea de spionaj, că a dus o propagandă antisovietică înverșunată ș.a.m.d. Pe trei pagini scrise de mână și semnate de Leneșenco. După confruntarea pe care am avut-o, mă așteptam la așa ceva. Surprinzător era însă amestecul de adevăr și minciună din denunț. Adevărat că avuseserăm discuții antisovietice, pro-românești, cu el, dar invenția teribilă cu spionajul era o minciună crasă. Dacă la acea oră ar fi existat pedeapsa cu moartea, aș

fi fost împușcat. De altfel, și anchetatorul mi-a spus: „Ai noroc că nu am voie, căci te-aș împușca cu mâna mea”.

M-am ales cu o condamnare la 25 de ani.

Acum aș vrea să fac o paranteză și să spun ce a urmat.

După eliberare – asta s-a întâmplat în '56 – am revenit la Chișinău și, spre surprinderea mea, l-am întâlnit pe dl Leneșenco, instalat într-un post foarte bun, cu mare perspectivă. Am stat de vorba și i-am spus: „Măi Mircea, cum de-ai putut, cum de te-a lăsat inima să spui atâtea prăpăstii în denunțul cela al tău și să le mai și confirmi în cabinetul lui Zakora, prea bine știind unde mă băgai? Cum de nu ți-a fost milă de mine?” Și el mi-a spus: „Știi ce, măi Mache (de la Dumitrache), ce să spun? Crede-mă, «cei de acolo» m-au chemat și mi-au spus: «Uite, scrie un denunț asupra individului cutare în sensul cutare». Atunci îl întreb: „Și n-ai protestat, n-ai zis că nu vrei?” – „Am încercat, dar mi s-a spus că dacă nu accept, atunci o să-ți ocup eu locul. La ora ceea eram înșurat și aveam și un copil mic și te-am sacrificat, pentru că altă ieșire n-am avut.”

Nu știu dacă e credibilă versiunea aceasta. Nu sunt înclinat să cred, deoarece au mai urmat și alte victime – bunii mei prieteni Abageru Nicolae și Vrabie Nicolae – care au nimerit și ei în Gulag. Dl Abageru s-a întors și a fost reabilitat. Actualmente trăiește la Chișinău. Vrabie, din păcate, s-a pierdut în pustietatea imensă a Siberiei. Nu știu ce s-a ales de el. Știu doar că soră-sa, fostă profesoară de geografie la Rezina, a murit de curând. Părinții îi muriseră mai demult. Mai avea o soră, Jenica, însă nu știu nimic de ea. Unde se găsește acum Nicolae Vrabie – nu știu, dar aș vrea foarte mult să aflu. Am fost foarte atașați și foarte buni prieteni.

Acum să revin la istoria vieții mele, la anii petrecuți în Gulag.

După terminarea anchetei am fost dus la Închisoarea Centrală din Chișinău, unde am așteptat pronunțarea sentinței. În celulele Securității am făcut cunoștință și cu alte persoane: unul Tinică, un sorocean arestat și el din motive politice (MGB-ul se ocupa numai de chestiuni politice), altul, Cerneavșchi Victor, care fusese în Italia în timpul războiului, vorbea italiana bine, un băiat foarte cumsecade și bun la suflet. Apoi preotul Petcu Teodor, arestat în România și adus la Chișinău la cercetări. Fusese preot într-un sat de pe frontieră și i se incriminau legături cu șeful de post, cu șeful pichetului de grăniceri. Au mai fost și alții, a trecut însă mult timp de atunci, nu-i mai țin minte. La Închisoarea Centrală din

Chișinău am așteptat câteva luni. În decembrie am fost chemat, mi s-a citit sentința, judecat fiind în lipsă, adică judecat, în fond, de OS – „osoboe soveșcianie” (ședință specială). Mi s-a dat 25 de ani de lagăre KGB cu regim deosebit de sever.

În ianuarie '50 am fost luat și dus în necunoscut.

Într-o zi friguroasă (tot de ianuarie) am ajuns la închisoarea din Odesa, care avea o secție pentru tranzit.

La început am fost băgat într-o celulă unde era foarte multă lume. Eram înghesuți claipe peste grămadă – și politiciii, și cei de drept comun, hoți, tâlhari, ucigași, tot ce vrei – ca-n Turnul Babel. Și cum stăteam așa strâniși într-un ungher și vorbeam, la un moment dat auzim o voce. Ni se adresa un moșnegel gălbejit, scofălcit, cu o barbă de 4-5 zile nerasă, sur la cap. Stătea pe bocceluța lui cu lucruri lângă hărdău. Ne întrebă cine suntem, cum ne cheamă și de unde venim. I-am spus că suntem din Chișinău și cum ne cheamă, după care și-a spus și dumnealui numele: Balamez. Văzând însă că acesta nu ne spunea nimic, s-a văzut nevoit să adauge că a fost deputat în Sfatul Țării.

– Aoleu, zic, dle Balamez, v-au arestat în România?

– Nu, m-au arestat în '40 în Basarabia, unde am rămas de bunăvoie.

– Cred că a fost o greșală teribilă din partea dumneavoastră, deoarece în primele ore ale ocupației sovietice au fost vânați toți membrii Sfatului Țării care mai rămăseseră. (Să ne amintim cu această ocazie de moș Ion Codreanu, care a fost arestat și schimbat ulterior cu Ana Pauker.)

– Da, dar vedeți, îmi zice Balamez, eu am fost unul dintre cei trei deputați care au votat contra Unirii.

– Dumneata, îi zic eu atunci, ai crezut că o să vină bolșevicii și o să-ți dea o decorație sau o să te facă mare șef?

– A fost o mare greșală. KGB-ul m-a pedepsit pentru asta. Mi-au spus că am votat contra Unirii la ordinul Siguranței, pentru a crea impresia unui sufragiu liber exprimat și că sunt mai rău decât acei care-au votat pentru Unire.

I-am spus lui Balamez:

– Vedeți cum s-au întors lucrurile? V-ați pecetluit singur soarta, dar o să răspundeți numai în fața lui Dumnezeu.

Nu l-am văzut de atunci pe Balamez. S-a pierdut în hăul acela teribil, care reprezenta Gulagul sovietic.

De la Odesa am ajuns la Moscova. Cum am mai spus, era în anul '50 și domnea un ger teribil de crăpau pietrele. Eram destul de subțire îmbrăcat. Nu ne-au dus la închisoare, ci direct la vagonul pentru condamnați, denumit în popor „Stolâpin” în două mașini pe care scria „Pâine” și „Carne” (eu am nimerit în acea pe care scria „Pâine”). Am fost duși prin centrul Moscovei, trecând chiar pe lângă Piața Roșie. Am văzut și Kremlinul prin ferestruica mică cu zăbrele, care ne despărțea de lumea celor liberi. La o altă gară, ne-au imbarcat în vagonul-închisoare și ne-au cărat mai departe.

Etapa următoare a fost închisoarea de la Gorki, azi Nijni-Novgorod. O închisoare teribilă, cu uși care se deschideau electric, deplasându-se lateral. Când se închideau, se aprindeau lumini verzi, roșii și produceau un tăcănit lugubru. Aici am întâlnit și persoane din alte părți. Mai ales din Ucraina și Basarabia. Aici am întâlnit și primii germani care erau condamnați la închisoare după ce făcuseră patru ani de prizonierat. Am mai văzut și lituanieni, letoni, estonieni. Au fost primii din țările baltice cu care am avut contact.

Închisoarea era sinistră. Singurul lucru pozitiv era că avea un WC înăuntru și nu eram nevoiți să ne facem necesitățile în hârdău. Asta este un lucru foarte important pentru niște nenorociți care stau închiși în celulă.

De-acolo am ajuns la Kirov, fosta Viatka. Aici, la Kirov, ne-au băgat în niște celule foarte aglomerate. Mai rău decât la Odesa. N-aș putea spune câți eram, cred că vreo 100 de inși într-o celulă care, în mod practic, putea primi cel mult 20 de persoane.

Priciurile erau bietajate, fără spații între ele. Erau priciuri de la un capăt la altul al celulei. Oameni sus la etajul doi, oameni jos, și chiar sub priciuri, lângă hârdău, înghesuiți cu genunchii la gură. Acolo i-am văzut prima dată pe ucrainenii din vest, aduși masiv în lagăre după lupta pe care o duseseră ca partizani în codrii din regiunile ucrainene de vest.

Erau nemaipomenit de mulți.

După ce-am stat acolo câteva zile în condiții de infern, am fost imbarcați în tren și duși spre nord. Pădurea devenea tot mai rară. Începea regiunea subpolară. Și așa am ajuns până la stația Inta. Acest oraș, unde urma să-mi petrec câțiva ani, se află aproape de Cercul Polar și era reședința unui lagăr special KGB, care se numea Minlag („lagărul mineral”). Este de menționat faptul că toate lagărele acestea speciale KGB purtau denumiri poetice.

De exemplu: Dubravlag – „lagărul dumbravei”, Potma; Reci-lag – „lagărul de râu”, Vorkuta; Steplag – „lagărul de stepă”, Karaganda ș.a.m.d. – toate reprezentând o direcție generală și fiind compuse dintr-o serie de lagăre, fiecare cu o populație de 4-5 mii de deținuți. La Inta erau 7 sau 8 lagăre, deci vreo 40 mii de condamnați, dintre care lagărul nr. 4 era pentru femei, restul pentru bărbați.

După ce-am fost ținut în carantină la lagărul nr. 5, carantină care a durat circa o lună, am fost trecut în lagărul nr. 3, pentru a lucra în mină. Selectarea muncitorilor se făcea ca la târgul de sclavi din *Coliba unchiului Tom*. Adică stăteau șefii lagărelor, doctorii, temnicerii și cine mai știe cine, vreo 10-15 persoane, și noi apăream în pielea goală în fața lor. Trebuia să le arătăm dinții, să se convingă că nu suntem distrofici, că suntem în putere. Și abia după aceea eram repartizați, eram cumpărați. Se făcea un fel de târg de sclavi. Noi – europeni civilizați din secolul XX – eram aidoma sclavilor din Africa de la începutul secolului trecut.

E un coșmar, dar așa a fost.

În lagărul nr. 3 am fost repartizat la una dintre minele de cărbuni. Aici am lucrat mai multe luni. Era o muncă istovitoare. Deșeptarea se făcea la ora 5 dimineața, până la 6 – toaleta, micul dejun: o cană de ceai cu o bucată de pâine. Apoi, încolonați, eram duși din zona unde locuiam în zona de lucru, la început două zone separate, ulterior unite cu un coridor de sârmă ghimpată.

Procedura asta de deplasare din zonă în zonă era foarte neplăcută, foarte grea și dura destul de mult, dat fiind că adesea nu se permitea numărul de deținuți și atunci ne mai numărau de câteva ori. Înainte de a porni șeful convoiului își striga cu voce tare de fiecare dată descântecul: „Atenție! Mergeți drept înainte. Un pas la dreapta sau la stânga este considerat ca încercare de evadare. Convoiul trage fără somație”. În coloană câte trei, ne țineam de braț. Odată, când ne întorceam din zona de lucru, cineva (am aflat ulterior că era un preot lituanian) a înnebunit și a ieșit din rând, luând-o razna spre pădurice, strigând: „Bondarenko!” Soldații din convoi au deschis foc de armă automată. Trăgeau în el de la zece pași. Pe semne că nu l-au omorât pe loc, căci, căzând pe spate, mai mișca încă. Pe noi ne-au culcat imediat în zăpadă. Au tras niște rachete în sus și imediat și-a făcut apariția în pas alergător un pluton de soldați. Văzându-i, am început să strigam: „Nu trageți, căci e bol-